

việc thì sẽ được chính thức bổ nhiệm, nếu làm lỡ thì sẽ bị cho về vườn và có người khác thay thế.

Trường hợp của tôi khá đặc biệt vì tôi đã giữ chức Quyền Chánh Sự Vụ rất lâu. Xin các bạn cho phép tôi kể ra một chi tiết hơi tục. Theo anh Ái Văn, có tiếng là hay nói tiếu lâm, thì tôi có “Q” dài nhất Bộ Công Chánh. Chữ “Q” là chữ đầu của “Quyền” và tôi có lẽ là người giữ một chức vụ “Quyền” lâu nhất Bộ Công Chánh.

Một hôm tôi nhận được Nghị Định bổ nhiệm tôi làm Chánh Sự Vụ sở Nghiên Cứu Cầu do Tổng trưởng Trần Ngọc Oánh ký. Tôi rất ngạc nhiên vì có bao giờ đòi hỏi chuyện này đâu? Sau này người quen ở phòng Nhân Viên cho biết là đã có một dự thảo Nghị Định cử một người làm Chánh Sự Vụ sở Nghiên Cứu Cầu. Dự thảo này được trình lên Tổng Trưởng Oánh nhưng thay vì ký thì ông lại chỉ thị cho Nha Tổng Thư Ký làm gấp thủ tục để bổ nhiệm tôi vào chức vụ này. Kể từ ngày đó, mỗi khi nói đến tôi thì anh Ái Văn lại tiếu lâm rằng tôi không còn “Q” nữa.

Lần chót tôi gặp thầy Oánh là ở trong trại cải tạo 15-NV Long Thành tại Biên Hòa. Sau khi bị bỏ đói gần một ngày, chúng tôi đứng xếp hàng để lãnh phần cơm nguội. Tôi đứng cạnh thầy và ứa nước mắt nói với thầy: “Tại sao thầy cũng có mặt ở đây?” Thầy buồn rầu nhìn tôi mà không nói gì cả.

Sau khi tôi mãn hạn tù trở về thì được tin thầy Oánh đã vượt biên bằng đường thủy và đã bị chết chìm. Những người đi cùng thuyền kể lại rằng thuyền đã tới gần bờ và có người đã té xuống biển. Thầy Oánh nhảy xuống nước cứu người này và đã bị sóng cuốn đi luôn. Tôi không được biết hiện nay gia đình của thầy ra sao nhưng có người nói là cô Oánh vẫn tin là thầy còn sống và cô vẫn đợi ngày thầy trở về với cô.

Vì không được ở gần thầy nên tôi không biết về tính tình của thầy sau này. Tuy nhiên tôi nghĩ rằng thời gian thầy làm chính trị, với tất cả những lắt léo của nó, không thể nào thay đổi được cá tính của thầy, một cá tính đầy vị tha và không vương vấn một chút kỳ thị.

Cái chết bi thảm của thầy trên biển Đông đã chẳng phải là một bằng chứng hùng hồn về lòng vị tha của thầy hay sao? □

Văn Minh Luận Bàn

Người Nhật Bản bắt đầu dùng chữ “Văn Minh” trước nhưng trong Kinh-dịch của Trung Hoa đã có câu: “Thiên-hạ Văn-minh”. Tại Pháp chữ Văn-Minh mới phát minh từ năm 1835 và mang đến Việt Nam vào cuối thế kỷ thứ 18, thời kỳ người Pháp đến đô hộ Việt Nam, tỏ vẻ tiến bộ hơn người Việt Nam và đem chữ văn minh thông dụng trong mọi việc.

Nghĩa chữ Văn Minh cho rõ ràng ra sao thì tự điển Littré của Pháp giải nghĩa: “*L'ensemble des opinions et des moeurs qui résultent de l'action réciproque des arts industriels, de la religion, des beaux arts et des sciences*”. Tạm dịch: “Văn Minh là tất cả những ý kiến cùng phong tục do các nghệ thuật kỹ nghệ, tôn giáo, mỹ thuật và khoa học hợp lẫn nhau tạo nên”.

Lịch sử văn minh đã do những danh nhân nào đề xướng? Như ở Pháp có Montesquieu, Voltaire tuyên ngôn ra trong *L'esprit des Lois* (tinh thần về Luật Pháp).

Loài người từ thời cổ ăn lông ở lỗ là thời dã man, rồi dần dần đến bán khai, sau mới tiến đến thời Văn Minh. Nước Anh có chủ thuyết tiến hóa đầu tiên do ông Gilbon đề xướng ra. Người Đức nghiên cứu về lịch sử nhân loại do ông Herden năm 1744 viết ra thành sách.

Lịch sử Văn Minh là lịch sử chung của nhân loại phát minh từ thế kỷ 18.

Phải nhận rằng khi làm một việc gì cũng do một nguyên cơ và nguyên cơ này cũng lại do nguyên nhân trên trước nữa, biết đâu các nguyên nhân trước thì xét được kết quả, như thế mọi việc đều có nguyên nhân, nếu nguyên nhân giống nhau thì kết quả giống nhau. Động lực làm ảnh hưởng đến tổ chức xã hội có văn minh là: cảnh tượng chung trong “thế gian có văn minh”. Như vậy lịch sử văn minh là lịch sử của nhân loại.

Ở những xứ lạnh phải ăn nhiều mới có đủ nhiệt độ và đồ ăn là các thứ có nhiều dầu mỡ khó kiếm. Ở những xứ nóng thì ăn ít mà rau đậu dễ kiếm, dân số tăng nhanh. Ảnh hưởng khí hậu, nơi định cư, đồ ăn làm cho văn minh dân một xứ tiến hơn mau!

Ở Âu châu người đã lấy tài năng, khôn ngoan để đoạt tạo vật tiến tới Văn Minh mau hơn. Dân tại đồng quê bỏ canh tác ra tỉnh thành có nhiều cơ hội đi tới Văn Minh.

Trí tuệ con người mới thực là cái động cơ làm cho một xứ được Văn Minh. □

KHÚC ĐÀN